

Rada Fundacji:

Danuta Przywara - Przewodnicząca
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Ireneusz Cezary Kamiński
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski
Miroslaw Wyrzykowski

Zarząd Fundacji:

Prezes: Maciej Nowicki
Wiceprezes: Piotr Kładoczny
Sekretarz: Małgorzata Szuleka
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członkini: Aleksandra Iwanowska

Warszawa, 27 września 2024 r.

379/2024/MW

**Szanowny Pan
Tomasz Siemoniak
Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji**

Szanowny Panie Ministrze,

bardzo serdecznie dziękuję za przekazanie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka do konsultacji projektu rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie umundurowania policjantów (numer wykazu: 1124).

Kwestia umundurowania policjantów, zwłaszcza funkcjonariuszy Policji występujących w pododdziałach zwartych, pozostaje w żywotnym zainteresowaniu HFPC. W sierpniu 2020 r. Fundacja wystąpiła do ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o zmianę rozporządzenia regulującego umundurowanie policjantów i wprowadzenie rozwiązań prawnych umożliwiających identyfikację funkcjonariuszy Policji występujących w pododdziałach zwartych. Wkrótce po tym fakcie z podobnym wystąpieniem do MSWiA zwrócił się Rzecznik Praw Obywatelskich. Apele te nie spotkały się jednak z należyłą reakcją organów administracji państwowej i nie doprowadziły wówczas do zmiany rozporządzenia w sprawie umundurowania policjantów.

Tymczasem możliwość identyfikowania poszczególnych policjantów podczas ich działań służbowych pozostaje w funkcjonalnym związku z zakazem tortur, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania. Bez należytej identyfikacji policjantów dopuszczających się przekroczenia uprawnień niemożliwa jest bowiem realizacja obowiązków proceduralnych wynikających z treści art. 2 i 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka, w tym skuteczne ściganie sprawców takich zdarzeń.

Potwierdza to także orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazujące na konieczność zagwarantowania możliwości identyfikacji poszczególnych funkcjonariuszy Policji. Zdaniem ETPC wprowadzenie wymogu posiadania przez policjantów oznaczeń indywidualnie ich identyfikujących „zagwarantowałoby brak anonimowości poszczególnych funkcjonariuszy, pozwalając na ich ustalenie i przesłuchanie w wypadku podnoszenia zarzutów co do sposobu

ich postępowania”¹. Na problem ten wskazuje także Europejski Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT). W swoim opracowaniu² Komitet zwraca m.in. uwagę na problem braku możliwości ustalenia tożsamości policjantów dopuszczających się niewłaściwych zachowań przy zabezpieczaniu zgromadzeń.

W polskiej rzeczywistości kwestia ta ma szczególne znaczenie w przypadku policjantów występujących w pododdziałach zwartych wyposażonych w kominiarki, kaski, kamizelki przeciwuderzeniowe i tarcze ochronne. Wyposażenie to skutecznie uniemożliwia rozróżnienie policjantów i ustalenie ich tożsamości bez żadnych wątpliwości. Na gruncie obowiązującego stanu prawnego funkcjonariusze ci nie muszą posiadać jakichkolwiek znaków identyfikacji indywidualnej lub imiennej. Efektem tego jest brak możliwości ustalenia i ukarania sprawców przypadków niewłaściwego zachowania funkcjonariuszy Policji, w tym nieprawidłowego stosowania środków przymusu bezpośredniego. Przykładem takiej sytuacji mogą być chociażby wydarzenia z 11 listopada 2020 r.³ Mimo zachowanych nagrań obrazujących całe zajście prokuraturze nie udało się ustalić tożsamości funkcjonariuszy oddziałów prewencji, którzy pobili wówczas przy użyciu pałek służbowych postronne osoby znajdujące się na stacji Warszawa-Stadion, w tym dziennikarzy.

W ocenie HFPC sytuacje takie negatywnie rzutują na wizerunek całej Policji jako służby, niekorzystnie wpływając na jej postrzeganie przez społeczeństwo. Fakt ten może mieć zasadnicze znaczenie dla realiów funkcjonowania Policji znacznie osłabiając jej zdolność do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Stąd Helsińska Fundacja Praw Człowieka pozytywnie ocenia kierunek zaproponowanych zmian. Wprowadzają one bowiem długo oczekiwany obowiązek posługiwania się przez funkcjonariuszy Policji występujących w pododdziałach zwartych znakiem identyfikacji indywidualnej. Jest to niewątpliwie krok w dobrym kierunku.

HFPC ma jednak zastrzeżenia co do szczegółów przedstawionych zmian. Zgodnie z projektem rozporządzenia funkcjonariusze Policji obowiązani będą do noszenia znaków identyfikacji indywidualnej. Znaki te przyjmują na tle przedmiotowego rozporządzenia trzy postacie:

- metalowej gwiazdy umieszczonej w kole o średnicy 76 mm zawierającym numer identyfikacyjny Policjanta;
- metalowej tabliczki o wymiarach 13 mm x 80 mm zawierającej numer identyfikacyjny policjanta zapisany czcionką o wysokości 5 mm;
- taśmy przyczepnej o wymiarach 25 mm x 130 mm zawierającej numer identyfikacyjny zapisany czcionką o wysokości 8,5 mm.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem § 28 ust. 6 rozporządzenia Policjanci występujący w pododdziałach zwartych będą zobligowani do noszenia znaku identyfikacji indywidualnej

¹ Wyrok ETPC w sprawie *Hentschel i Stark p. Niemcom*, sprawa nr 47274/15, § 91.

² European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), [Preventing police torture and other forms of ill-treatment – reflections on good practices and emerging approaches](#) (dostęp w dniu 26.09.2024).

³ Wyborcza.pl, [Policjanci, którzy bili przypadkowych ludzi, bezkarni. Prokuratura nie ustaliła sprawców](#) (dostęp w dniu 26.09.2024).

w postaci metalowej tabliczki albo taśmy przyczepnej. Zdaniem projektodawców ma to pozwolić na „jednoznaczną identyfikację policjanta, w tym działającego w ramach pododdziałów zwartych”.

HFPC w całości nie podziela takiego podejścia. Zaproponowana w projekcie rozporządzenia metoda identyfikacji policjantów występujących w pododdziałach zwartych w zdecydowanej większości przypadków nie pozwoli na ustalenie tożsamości funkcjonariuszy łamiących prawo. HFPC pragnie zwrócić uwagę, że rzeczywiste użycie przez Policję pododdziałów zwartych następuje najczęściej w przypadku zdarzeń gwałtownych, dynamicznych, powiązanych ze zbiorowym naruszeniem porządku prawnego. Sytuacje te cechuje także stosunkowo częste działanie pododdziałów Policji w oddaleniu od osób, względem których stosowane są środki przymusu bezpośredniego (np. pociski niepenetrujące albo granaty łzawiące). Działania te najczęściej zachodzą także daleko od osób postronnych, w tym dziennikarzy, którzy nie są dopuszczani w bezpośrednie sąsiedztwo działających służb porządkowych i mogą je obserwować z odległości.

Nie sposób uznać, że w takich warunkach możliwe będzie naoczne zaobserwowanie i odnotowanie numeru identyfikacyjnego policjanta umieszczonego w prostokącie o niewielkiej powierzchni. Należy przy tym zauważyć, że projekt rozporządzenia zakłada, że wymóg posiadania znaku identyfikacji indywidualnej zostanie spełniony już w momencie posiadania na umundurowaniu funkcjonariusza metalowej tabliczki o wymiarach 13 mm x 80 mm zawierającej napis o wysokości zaledwie 5 mm. Napis taki, w najlepszym wypadku, widoczny będzie z odległości kilku metrów. Większość osób będzie wadna go zaobserwować dopiero w bliskim kontakcie z funkcjonariuszem Policji.

Co więcej analizując projektowane załączniki do rozporządzenia dostrzec można, że obie formy identyfikacji indywidualnej są projektowane w formie granatowego prostokąta połączonego ze srebrzystym napisem. Choć kolorystyka ta generalnie odpowiada barwom umundurowania Policji, to nie można uznać, że zabieg taki będzie sprzyjał poprawnemu odczytaniu numeru identyfikującego policjanta. Zarówno metalowe tabliczki, jak i taśmy przyczepne nie będą odróżniały się od granatowego umundurowania funkcjonariuszy Policji. Sytuację pogorszy dodatkowo zapisanie numeru identyfikacji indywidualnej policjanta w kolorze srebrnym, który nie w pełni kontrastuje z granatowym kolorem tła.

Niewielkie rozmiary znaków identyfikacji indywidualnej oraz umieszczenie ich w postaci srebrnego napisu na granatowym tle sprawią również znaczne trudności z ich prawidłowym odczytaniem ze zdjęć i nagrań.

Reasumując, można mieć uzasadnione wątpliwości, czy przedmiotowy projekt rozporządzenia znacząco poprawi sytuację w zakresie możliwości identyfikacji funkcjonariuszy Policji działających w pododdziałach zwartych.

Zdaniem HFPC rozwiązania przyjmowane w tym celu powinny raczej zmierzać w kierunku zaprojektowania oddzielnego typu znaku identyfikacji indywidualnej dla funkcjonariuszy Policji występujących w pododdziałach zwartych. Typ ten powinien cechować się dostateczną wielkością oraz widocznością. Wielkość przyjętego oznaczenia powinna pozwolić na odczytanie numeru identyfikacji indywidualnej co najmniej z kilkunastu metrów. Dla zapewnienia możliwości łatwego jego znalezienia wzrokiem, odczytania oraz zarejestrowania za pośrednictwem kamer lub aparatów konieczne jest przedstawienie go czarną czcionką na białym tle.

Dodatkowo rozważenia wymaga wprowadzenie wymogu umieszczania takiego oznaczenia zarówno z przodu, jak i na plecach funkcjonariusza Policji. Działanie to umożliwiłoby odczytanie numeru identyfikacji indywidualnej osobom znajdującym się przed oraz za funkcjonariuszami Policji.

Mając na uwadze znaczenie problematyki związanej z zakazem tortur, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz wagi tego zagadnienia dla społecznego zaufania do pracy Policji, HFPC liczy, że uwagi te zostaną wzięte pod uwagę w dalszych pracach nad przedmiotowym rozporządzeniem, doprowadzając do poprawy sposobu identyfikacji funkcjonariuszy Policji występujących w pododdziałach zwartych.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

dr Piotr Kładoczny

Wiceprezes Zarządu